

Kamu Mali Yönetiminde Yolsuzluğun Azaltılmasında Mali Yerelleşmenin Önemi: Türkiye İçin Bir Analiz

Rıdvan Engin¹

Mehmet Öksüz²

RESEARCH ARTICLE

Araştırma Makalesi

MAKALE BİLGİSİ

Gönderme: 01.11.2024

Düzeltilme : 01.03.2025

Kabul : 26.05.2025

Yayın : 30.06.2025

iThenticate benzerlik oranı: %6

JEL Kodu:

H70, D73

Anahtar Kelimeler:

Mali Yerelleşme,
Yolsuzluk, Türkiye,
Fourier ADL
Eşbütünleşme Testi

Ö Z E T

Yerel yönetimler kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması, vatandaşların tercihleriyle uyumlu hizmetlerin sunulması, katılımcılığın yanı sıra şeffaflık ve hesap verebilirliği de artırarak vatandaşların devlete olan güveninin iyileştirilmesi gibi alanlarda sağladıkları faydalar dolayısıyla kamu yönetiminde stratejik öneme sahip anayasal kuruluşlardır. Sayılan faydaların sağlanmasında, yetki ve sorumlulukların yerelleşmesinin yanı sıra tahsis edilen kaynakların yeterliliği de kritik öneme sahiptir. Zira politikalarının gerçekleştirilmesindeki en önemli kısıtlardan birisi kamu kaynağıdır. Bu anlamda, yerel yönetimlerin öz gelir olarak görebilecekleri gelir kaynaklarının merkezi idare tarafından yeterli miktarda tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu tahsis dolayısıyla yerel yönetimlerin gelirleri ve ekonomi içerisindeki payı da artmaktadır. Bu artışın beraberinde savurganlığı ve yolsuzluğu getirip getirmeyeceği literatürde sıkça tartışılan bir konudur. Bu çerçevede çalışmada, 1995-2023 dönemini kapsayan veriler kullanılarak Türkiye’de mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapısal değişimleri dikkate alan Fourier fonksiyonuyla genişletilmiş eşbütünleşme testi kullanarak gerçekleştirilen analiz sonucunda, Türkiye’de mali yerelleşmenin yolsuzluğu azalttığına ilişkin kanıtlara ulaşılmıştır.

Citation: Engin, R. & Öksüz, M. (2025). “Kamu Mali Yönetiminde Yolsuzluğun Azaltılmasında Mali Yerelleşmenin Önemi: Türkiye İçin Bir Analiz”. *International Journal of Public Finance*. 10(1), 59 – 86. <https://doi.org/10.30927/ijpf.1577735>

¹ Assoc. Prof. PhD., Çanakkale Onsekiz Mart University, Department of Public Finance, Türkiye, ORCID: 0000-0001-7898-0131, ridvanengin@comu.edu.tr

² Assist. Prof. PhD., Çanakkale Onsekiz Mart University, Department of Finance, Banking and Insurance, Türkiye, ORCID: 0000-0002-3298-0280, moksuz@comu.edu.tr

The Importance of Fiscal Decentralization in Reducing Corruption in Public Fiscal Management: An Analysis for Türkiye

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Submitted : 01.11.2024 Revised : 01.03.2025 Accepted : 26.05.2025 Available : 30.06.2025 iThenticate similarity score: 6% JEL classification: H70, D73 Keywords: Fiscal Decentralization, Corruption, Türkiye, Fourier ADL Cointegration Test	Local governments are constitutional institutions of strategic importance in public administration due to the benefits they provide in areas such as ensuring efficiency in resource allocation, providing services in line with citizens' preferences, improving citizens' trust in the state by increasing transparency and accountability as well as participation. In providing the benefits listed, the adequacy of the allocated resources as well as the decentralization of authority and responsibilities are of critical importance. Because one of the most important constraints in the implementation of policies is public funding. In this sense, the central government should allocate sufficient amounts of revenue sources that local governments can consider as own revenues. Due to this allocation, the revenues of local governments and their share in the economy also increase. Whether this increase will lead to wastefulness and corruption is a frequently debated issue in the literature. In this context, the study investigated the effect of fiscal decentralization on corruption in Türkiye using data covering the period 1995-2023. Using an extended cointegration test with a Fourier function that takes into account structural changes, as a result of the analysis, we find evidence that fiscal decentralization reduces corruption in Türkiye.

Extended Summary

The ultimate aim of the organisation called a state is to meet the common needs of individuals living on a particular territory. This organisation, through the central government, carries out a number of tasks such as security, justice, diplomacy and the provision of social welfare. However, there are many scattered settlements on the territory under the control of the state and they have their own specific needs. The main question here is whether the state can meet such needs through the central government. Of course, the central government has some important advantages thanks to its authority and power and can provide these services. However, it is not rational for the central government to provide these services due to issues such as effective and efficient use of public resources and determination of local service preferences. For this reason, in addition to the central government in the provision of public services, local government units are also needed in order to meet local common needs more effectively.

The performance of central governments in terms of efficiency, participation, transparency and accountability in the delivery of public services has failed to meet expectations, which has reduced citizens' trust in these governments. Concordantly, citizens have started to react more against taxes, which constitute the most important source of revenue of the state. This situation has brought local governments into the forefront, which are considered to have a stronger link between public revenues and public expenditures. As a result, it has accelerated the transfer of powers and responsibilities from the centre to the local level, in other words, the process of

fiscal decentralisation. Fiscal decentralisation is defined as the transfer of decision-making authority on taxes and expenditures from the central government to local government units.

One of the concepts associated with fiscal decentralisation is corruption. There are different views on the impact of fiscal decentralisation on corruption in the literature. Some researchers argue that since local governments are the closest administrative units to the people, they can be more closely monitored and effectively controlled by citizens and thus accountability can be ensured. Some others, on the contrary, argue that since pressure groups are more influential at the local level, they may establish close relations with local administrators and lead them to unethical behaviours, and thus corruption in local governments may be higher. In empirical studies, the fiscal decentralisation-corruption relationship has been analysed either for a specific country (usually tested in countries such as the USA, China, Indonesia, Brazil) or for a sample of multiple countries (countries are usually selected according to their level of development or randomly). In this study, the question of whether fiscal decentralisation has an impact on corruption or not is sought to be answered for Turkey in particular, and in this direction, the analysis is carried out using annual data for the period 1995-2023. The analysis reveals that fiscal decentralisation reduces corruption in Türkiye.

In unitary states such as Türkiye, where the centralist government approach is clearly dominant, it is very difficult to delegate certain powers and responsibilities belonging to the central government to local governments. On the contrary, as indicated in the results of the analysis, fiscal decentralisation has a corruption-reducing effect in Türkiye. Therefore, decision-making powers on taxation, expenditure and borrowing should be left to local governments as much as possible. Moreover, where there are service areas that may be subject to joint intervention between central and local governments, local governments should be given priority. Local governments should be privileged in the distribution of revenue sources whose tax base is within the sphere of influence of both governments, in other words, which can be managed by both central and local governments. In this context, it should be taken into consideration that important sources of revenue such as Motor Vehicles Tax, Accommodation Tax and Valuable Housing Tax, which are collected by the central government in the Turkish tax system, should be left to local governments.

1. Giriş

Merkezi idarelerin kamusal hizmetlerin görülmesinde etkinlik, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi hususlarda ortaya koydukları performansın beklentileri karşılayamaması, vatandaşların bu idarelere güvenini azaltmış, buna paralel olarak vatandaşlar vergilere karşı daha fazla tepki göstermeye başlamışlardır. Bu durum kamu gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki bağlantının daha güçlü olduğu kabul edilen yerel yönetimlerin ön plana çıkmasını sağlamış, nihayetinde yetki ve sorumlulukların merkezden yerele doğru devredilmesini bir diğer ifadeyle mali yerelleşme sürecini hızlandırmıştır (Çoban & Yeşil, 2022: 441).

Mali yerelleşme ile ilişkilendirilen kavramlardan biri de yolsuzluktur. Literatürde mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisine dair farklı görüşler mevcuttur. Bazı

araştırmacılar yerel yönetimlerin halka en yakın idari birimler olması nedeniyle vatandaşlar tarafından daha yakından izlenerek etkin biçimde kontrol edilebileceğini ve böylece hesap verebilirliğin sağlanabileceğini savunmaktadırlar. Bazıları ise aksine baskı gruplarının yerel düzeyde daha etkili olması nedeniyle yerel yöneticilerle yakın ilişkiler kurarak onları etik dışı yollara sevk edebileceklerini ve böylelikle yerel yönetimlerde yozlaşmanın daha fazla olabileceğini ileri sürmektedirler. Bahsedilen nedenlerle gerek teorik literatürde gerekse ampirik literatürde mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisi konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Bu çalışmada, 1995-2023 dönemini kapsayan yıllık verilerden yararlanılarak mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisinin Türkiye özelinde ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, yapısal değişimleri dikkate alan Fourier fonksiyonuyla genişletilmiş eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Ampirik literatüre bakıldığında hemen hepsinin panel veri analizi tekniklerinden faydalandığı, zaman serisi analizinin kullanılmadığı ve yazarların en iyi bilgisine göre bu ilişkiyi Türkiye özelinde ele alan bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür. Bu bağlamda, bir zaman serisi analizinin yapılması, analizde yapısal değişimlerin modele dahil edilmesi, Türkiye özelinde gerçekleştirilmesi gibi özgün değerler taşıyan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2. Mali Yerelleşme Kavramı

Küreselleşmenin hız kazandığı 1980'lerden itibaren birçok ülkede merkezi hükümetin kontrolündeki faaliyetlerin yerelleşmesine yönelik politikalar önem kazanmıştır. Gelişmiş ülkeler idareler arası mali yapılarını refah devleti sonrasının gerçekleriyle daha uyumlu olacak biçimde yeniden şekillendirirken, gelişmekte olan ülkelerin çoğu ise son yıllarda saplanıp kaldıkları kötü yönetim, makroekonomik istikrarsızlık ve yetersiz ekonomik büyüme tuzaklarından kurtulmanın bir çıkış yolu olarak mali yerelleşmeye yönelmişlerdir. Özellikle 1990'ların başından itibaren Orta ve Doğu Avrupa'da merkezi devletlerin geçmişte karşılaştıkları başarısızlıklara tepki olarak, yerel düzeyde demokratik kontrol ve özerklik için talep olduğu yaygın biçimde kabul görmektedir. Keza benzer bir durumun Latin Amerika ve hatta Batı Avrupa'daki bazı ülkeler (örneğin Fransa, Belçika, İspanya ve İtalya) için de geçerli olduğu söylenebilir. Ancak bu eğilimlerin politik fırsatları kendi lehine kullanmaya çalışan bazı yerel seçkinlerin çıkarlarından ziyade gerçek anlamda yerel kamuoyundaki yükselişi yansıtmadığı tartışmaya açık bir mesele olarak kalmıştır. Ayrıca Avrupa'da mali yerelleşme süreci, ulus devletlere karşı bir denge unsuru olarak aktif bir şekilde 'bölgeler Avrupası'nı öngören Avrupa Birliği tarafından da teşvik edilmiştir (Devas, 2005: 2; Bird & Vaillancourt, 1998: 1).

Mali yerelleşmenin önem kazanmasında uluslararası kuruluşlar da etkili olmuştur. Merkezi hükümetlerin etkin hizmet sunma konusundaki başarısızlıklarından endişelenen Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, aşırı merkeziyetçi yönetim anlayışının terk edilmesine yönelik neo-liberal politikalarla büyük ölçüde örtüşen mali

yerelleşme hareketinin ekonomik argümanlarını onaylayarak baskı oluşturmuşlardır. Hatta bu kuruluşlar Asya ve Afrika kıtasında yer alan bazı ülkelerde adem-i merkeziyetçi politikalar uygulanması hususunda ısrarcı olmuşlardır. Buna ilaveten akademisyenlerce de teşvik edilen mali yerelleşme lehine belirli bir ‘fikir iklimi’ oluşmasına karşın pek çok ülkede yerel demokrasi sürecinin etkin işleyişinde karşılaşılan sorunlar nedeniyle yerelleşme politikalarına karşı şüpheyile yaklaşıldığı görülmektedir (Devas, 2005: 2-3).

Yerinden yönetimin mali boyutunu ifade eden mali yerelleşme kavramının temel gerekçesi kamusal hizmetlerin sunumunda etkinliğin sağlanmasının hedeflenmesidir. Barankay ve Lockwood (2007)’a göre mali yerelleşme, vergi ve harcama yetkilerinin alt düzey yönetim birimlerine tahsis edilmesidir. Bahl (2008) mali yerelleşmeyi, vergi ve harcamalarla ilgili karar alma yetkisinin merkezi hükümetten seçilmiş alt-ulusal yönetim birimlerine devredilmesi olarak tanımlamaktadır. Kolstad vd. (2014) göre ise mali yerelleşme, yerel yönetimlerin vergi gelirlerini yerel bütçeler aracılığıyla nasıl harcanacağına karar verme yetkisine sahip olduğu bir yerelleşme türüdür. Mali yerelleşmeyi açıklamaya yönelik teorik ve ampirik literatürü iki büyük alana ayırmak mümkündür: Birincil nesil (klasik) teori ve ikincil nesil teori (Porcelli, 2009: 1).

2.1. Birinci Nesil Teori

Mali yerelleşmenin ekonomik temeli, kamu sektörü kaynaklarının etkin bir şekilde tahsis edilmesi aracılığıyla elde edilebilecek potansiyel refah artışlarına dayanmaktadır. Yerel kamu malları olarak tanımlanan bu hizmetler, belirli coğrafi bölgelerde ikamet eden bireyler tarafından tüketilmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimler, bu tür kamu mallarının üretim düzeyini, o bölgenin özgün tercihleri ve maliyet yapısına göre belirleme olanağına sahiptir. Merkezi bir yapı altında sağlanan homojen hizmetlerin aksine, yerel kamu hizmetlerinde gözlemlenen çeşitliliğin, toplumsal refahı artırmada daha yüksek kazançlar sunabileceği öne sürülmektedir (Oates, 2008: 314).

Birinci nesil mali yerelleşme teorisi, seçmen refahını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen etkin bir kaynak tahsisini önerir ve kamu hizmetlerinin sağlanması sorumluluğunun, bu görevi en etkili şekilde yerine getirebilecek alt yönetim birimlerine devredilmesini savunur (Vo, 2010: 667). Teori, farklı yönetim kademelerinin, faydası sadece kendi yetki alanlarının sınırları içinde kalan kamu mallarını daha verimli düzeyde üretecekleri bir yapıyı öngörmektedir. Terminolojide ‘mükemmel haritalama’ (perfect mapping) olarak ifade edilen bu durum, tüketim kalıplarının çeşitliliği açısından farklı özellikler gösteren yerel kamu mallarının, coğrafi fayda modeliyle en uyumlu biçimde sunulabilmesi için uygun yönetim kademelerinin varlığını gerektirir (Oates, 2005: 351).

Mali yerelleşme kavramı ve bu kavramın içeriğinin oluşması mali federalizm teorisi ile sağlanmıştır. Mali federalizm teorisinin temelleri Musgrave, Tiebout ve Oates gibi önemli iktisatçıların çalışmalarına dayanmaktadır. Kamusal işlevlerin yerel

yönetimlere devredilmesi sürecini inceleyen bu birinci nesil teorisyenlerin ortak özelliği, mali yerelleşme olgusunu yalnızca kamu maliyesinin geleneksel yaklaşımlarıyla izah etmeye çalışmış olmalarıdır (Demir & Yüksel, 2019: 14). Musgrave, devletin temel işlevlerini üç ana başlık altında incelemektedir: ekonomik istikrar, gelir dağılımı ve kaynak tahsisi. Birinci nesil teorisyenlerin çalışmalarında mali yerelleşmenin önemi, özellikle kaynak tahsisi işlevinde kendini göstermekte olup, bu yaklaşım iki ana nedene dayandırılabilir. İlk olarak, yerel yönetimler, kendi yetki alanlarındaki kaynakların etkin kullanımını sağlama konusunda merkezi yönetime kıyasla daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Bu durum, kıt kaynakların yerel bir mali yapı içinde daha verimli bir şekilde tahsis edilmesini mümkün kılabilir. İkinci olarak, yerel kamu mallarının doğası gereği, bu malların sunumunda merkezi yönetim için bir "yerel tıkanıklık" ortaya çıkmaktadır. Eğer kamu mallarının "yerel" niteliği göz ardı edilir ve bu mallar ülke genelinde aynı seviyede sunulursa, bu durum yerel tercihlerin farklılık gösterdiği bölgelerde etkinlik kaybına yol açacaktır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin, etkin kaynak tahsisi sağlama potansiyeli yüksek görülmekte ve heterojen toplumlarda farklı tercih ve ihtiyaçlara daha iyi karşılık vererek kaynakları bölgesel düzeyde harekete geçirme yetkinliğine sahip oldukları kabul edilmektedir (Vo, 2010: 659-660).

Birinci nesil teoriye önemli katkılardan bir diğeri, Charles M. Tiebout tarafından sunulmuştur. Tiebout, tüketici-seçmenlerin, kamu mallarına yönelik tercihlerine en uygun kamu hizmeti sağlayan yönetim birimini seçeceklerini öne sürmektedir. Bu bakış açısına göre, kamu mallarının merkezi ve yerel yönetimlerce sunumu arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Merkezi düzeyde, tüketici-seçmen tercihleri toplulaştırılarak hükümet tarafından uyarlanmaya çalışılırken, yerel düzeyde gelir ve harcama kalıpları daha spesifik olarak belirlenmiştir. Tüketici-seçmenler, harcama kalıplarına göre yerelde kendi ihtiyaçlarına en uygun kamu hizmetlerini sunan birime yönelecektir. Bu anlamda, yerel yönetim birimlerinin çeşitliliği arttıkça, tüketici-seçmenler tercihlerini daha iyi yansıtmaya imkanına kavuşacaktır (Tiebout, 1956: 418). Tiebout'un modelinde çeşitli varsayımlar bulunmaktadır. Bu varsayımlar şunlardır (Tiebout, 1956: 419):

- Tüketici-seçmenler tamamen hareketlidir ve belirlenen tercih kalıplarının en iyi biçimde karşılandığı bölgeye taşınacaklardır.
- Tüketici-seçmenlerin, yerel yönetimlerin gelir ve harcama kalıpları arasındaki farklar hakkında tam bilgiye sahip oldukları ve bu farklılıklara tepki gösterdikleri varsayılmaktadır.
- Tüketici-seçmenlerin yaşamayı seçebilecekleri çok sayıda alternatif yerel yönetim birimi mevcuttur.
- İstihdam imkânlarından kaynaklanan kısıtlamalar dikkate alınmamaktadır.
- Sunulan kamu hizmetleri, yerel yönetim birimleri arasında herhangi bir dışsal fayda ya da kayba neden olmamaktadır.

Bu varsayımlar doğrultusunda Tiebout, tüketici-seçmenlerin tercihlerine en uygun yerel yönetim birimlerine doğru hareket edeceğini savunmaktadır. Bu mobilite, kamu mallarına olan talebi bir nevi piyasa mekanizması ile belirlemekte ve tüketici-seçmenlerin kamu hizmetlerine yönelik talebini ortaya koymaktadır. Böylece her bir bölge, sakinlerinin istek ve gereksinimlerine uygun gelir ve harcama düzenine sahip olacaktır (Tiebout, 1956: 420). Bu doğrultuda, haneler “ayaklarıyla oy kullanarak” en uygun vergi ve kamu hizmeti paketine sahip bölgelere yerleşecek ve bu hareketlilik, yerel kamu mallarının etkin bir şekilde arzına dair piyasa benzeri bir çözüm sağlayacaktır (Wellisch, 2004: 15). Tiebout’un yerel kamu mallarının sunumuna dair modeli, kamu mallarının etkin bir şekilde sağlanması sorununu, hareketli hane halkları aracılığıyla çözmektedir (Porcelli, 2009: 2). Buna göre, tüketici-seçmenler tam anlamıyla hareketli olduklarında, gelir ve harcama kalıplarına en uygun bölgeyi seçebilecektir. Seçmenler tamamen rasyonel olup her bölgedeki kamu hizmetlerinin düzeyi hakkında doğru bilgiye sahiptir ve bu bilgiler ışığında yerleşim tercihlerinde bulunabilirler. Böylece, toplumun tüm üyeleri için en uygun kamu mal ve hizmetlerinin sağlandığı, homojen topluluklar ortaya çıkacaktır. Sonuç olarak, kamu mallarının optimal üretim düzeyine ulaşmak mümkün hale gelecektir (Plaček, 2020: 1-2).

Birinci nesil teorisyenler arasında yer alan bir diğer önde gelen iktisatçı Wallace E. Oates’tir. Oates’in geliştirdiği Yerelleşme Teoremi (Decentralization Theorem), iki temel varsayım üzerine kuruludur. İlk varsayım, kamu hizmeti çıktı düzeylerinin ilgili yerel toplumun refahını en üst seviyeye çıkaracak biçimde belirlendiğini öne sürerken; ikinci varsayım, merkezi yönetim tarafından sağlanan hizmetlerin faydasının her bölgede eşit düzeyde gerçekleştiğini kabul etmektedir (Oates, 2008: 314-315). Oates, yerel yönetimlerin kendi halklarının özel tercih ve ihtiyaçlarına daha duyarlı olabileceğini, ayrıca hizmet sunumunda yeni ve daha etkili yollar bulma olasılıklarının yüksek olduğunu ifade etmektedir (Oates, 1999: 1120). Bu yaklaşımını iki temel argüman ile desteklemektedir. İlk argüman, yerelleşmenin bilgi asimetrisini açığa çıkarabileceğidir. Yerel yönetimler, yetki alanlarındaki seçmenlerin tercihleri ve bölgesel maliyet koşulları hakkında merkezi hükümetin ulaşamayacağı kadar ayrıntılı bilgiye sahip olabilir. Yerel yönetimler, coğrafi yakınlıkları sayesinde bölgesel farklılıkları daha iyi tanıyabilir ve bu doğrultuda kamu hizmetlerini daha etkin bir biçimde sunabilirler. İkinci argüman ise merkezi hükümetlerin, tüm bölgelerde aynı kamu hizmeti düzeyini sağlama yönündeki anayasal ya da siyasi sınırlamalardan kaynaklanan kısıtlamalarla karşı karşıya kalabileceğidir. Bu tür kısıtlamalar, merkezi yönetimlere adalet sağlama yükümlülüğü getirir ve tüm vatandaşlara eşit muamele yapma zorunluluğu nedeniyle tekdüze hizmet sunumunu teşvik eder (Oates, 1999: 1123). Merkezi hükümetin bazı bölgelere diğerlerinden daha fazla kamu hizmeti sunması hem siyasi açıdan zorlayıcıdır hem de adaletsiz olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, merkezi hükümetler, yerel kamu hizmetlerini sunarken tekdüzelik yönünde bir "eşit muamele" kısıtlamasıyla karşı karşıya kalabilirler (Oates, 2008: 315). Oates’in ikinci argümanı, mali yerelleşmenin toplumsal refaha sağlayabileceği potansiyel katkılarla ilgilidir. Oates’e göre, kamu hizmetlerinin

yerel düzeyde sunulmasından elde edilen faydaların, merkezi bir yapıda belirlenen standart hizmet düzeyine göre daha yüksek olması beklenmektedir. Bu kazanımların büyüklüğü, farklı bölgelerdeki tercihlerin çeşitliliği ve maliyetlerin bölgesel farklılık göstermesi gibi faktörlere bağlı olarak değişebilir (Oates, 1999: 1123).

Sonuç olarak, Oates'in Yerelleşme Teoremi, kamu hizmetlerinin, fayda ve maliyetleri en iyi şekilde içselleştirecek coğrafi ölçekteki yönetim birimleri tarafından sunulmasını önerir (Shah, 2007: 8). Bu teorem çerçevesinde Oates, çok düzeyli bir yönetim sisteminin belirli avantajlar sağladığını ileri sürer. Özellikle bazı hizmetlerin yerel yönetimlere devri, hizmet sunumunda yeniliği teşvik edebilir. Bu yaklaşım, merkezi bir sistemde tek bir yöneticinin sorumlu olduğu durumla karşılaştırıldığında, yerel yönetimlerin her hizmet için birden fazla yöneticiye sahip olabileceğini gösterir. Bu çoklu yönetici yapısı, içlerinden birinin hizmet sunumuna ilişkin yenilikçi bir fikir geliştirme olasılığını artırmaktadır. Ayrıca, yerel yöneticilerin yeni fikirleri deneyimleme olasılığı merkezi hükümete kıyasla daha yüksektir. Yerel yönetimlerin deneysel uygulamaları daha küçük bir alanda test etme imkanına sahip olmaları, uygulamanın ortaya çıkarabileceği muhtemel sorunlarla başa çıkma olanağını kolaylaştırabilir. Diğer bir deyişle, merkezi hükümet düzeyinde uygulanacak yeni fikirlerin siyasi veya operasyonel riskleri daha yüksek olduğu için, politikacılar bu tür deneyimlere girmekten kaçınabilirler (King, 1997: 21). Yerelleşme ise bu riski azaltarak yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini desteklemektedir.

2.2. İkinci Nesil Teori

İkinci nesil teori, hükümetlerin kendi çıkarlarını maksimize ettiklerini varsaymakta ve mali yerelleşmenin etkilerini siyasi süreç ve aktörler arasındaki asimetrik bilgi olasılıkları üzerinden modellemektedir. Bu teoriye göre, seçmenler asil; politikacılar ise vekil olarak değerlendirilmektedir (asil-vekil ilişkisi). Aralarındaki asimetrik bilgi, hükümet performansının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, mali yerelleşmenin yerel düzeydeki bilgi asimetrisini azaltabileceği ve seçmenlerin politikacılar üzerindeki denetimlerini artırarak hesap verebilirliği teşvik edebileceği öngörülmektedir (Porcelli, 2009: 3-4).

İkinci nesil teori, siyasi aktörlerin davranışları ve asimetrik bilgi sorunlarına odaklanarak, farklı siyasi ve mali kurumların bu ortamda nasıl işlediğini incelemektedir. Bu teoriye göre, birinci nesil teorisinin aksine, siyasi aktörler her zaman kamu yararını aramak yerine kendi çıkarlarını maksimize etmeyi amaçlayabilirler. Kamu tercihi teorisi ile bağlantılı olarak, bu yaklaşım, özellikle seçmenler ve yetkililerin kendi faydalarını ön planda tutabileceğini varsayar. Aynı zamanda, bazı katılımcıların yerel tercihler, zevkler ve maliyet yapısı hakkında diğerlerinden daha fazla bilgiye sahip olabileceği asimetrik bilgi sorununa dikkat çeker. Mali yerelleşmeye dair bu yeni literatür, ekonomi ve siyaset bilimi gibi disiplinlerde geniş bir etki alanına sahip olup kurumların somutlaştırdığı

teşvikler ve fayda temelli davranışları analiz etmektedir (Vo, 2010: 673; Oates, 2005: 356).

İkinci nesil teorinin öncüleri arasında Weingast, Seabright, Lockwood, Besley ve Coate gibi önemli iktisatçılar bulunmaktadır. Weingast (1995), gelişmekte olan piyasaların yalnızca sağlam bir ekonomik sistem değil, aynı zamanda devletin servete el koyma gücünü sınırlayan güvenilir bir siyasi temele ihtiyaç duyduğunu savunur. Ona göre, bu siyasi temel, devletin ekonomik ve siyasi haklara saygı göstereceğine dair güvence veren kurumlarla sağlanabilir. Bu çerçevede, Weingast, federalizmin İngiltere ve ABD’de piyasa korumasındaki kritik rolüne odaklanarak, bu ülkelerin ekonomik başarılarının temelinde bu koruyucu federalizmin yattığını öne sürer. “Piyasayı koruyan federalizm” olarak adlandırılan bu model, ülkelerin kendi siyasi sistemlerinin piyasayı bozucu etkilerini sınırlamayı amaçlar.

Seabright (1996) ise seçmenler ile onların siyasi temsilcileri arasındaki sözleşmelerin, bazı durumlarda eksik (tamamlanmamış) olabileceği gerçeğinden hareket eder. Seabright, burada, yalnızca bazı bilgilerin taraflarca gözlemlenememesi değil, gözlemlenebilir olsa bile bu bilgilerin sözleşme koşullarına dahil edilemeyebileceği durumlara vurgu yapar. Bu, teoride “tamamlanmamış sözleşmeler” kavramıyla açıklanır. Seabright, hükümetlerin vatandaşların çıkarlarına göre hareket etmesi için merkezi ve yerel yönetim düzeyleri arasında güç dağılımının önemini vurgular. Ona göre, merkezileşme, belirli politika alanlarında koordinasyonu sağlarken, aynı zamanda hesap verebilirliği azaltarak potansiyel maliyetlere yol açabilir. Bu bağlamda, yerelleşmenin hesap verebilirliği artırıcı bir motivasyon olabileceğini belirtir.

Lockwood (2002), merkeziyetçilik ve yerelleşmenin göreceli etkinliklerini ve anayasal kuralların bu konudaki performansını incelemektedir. Çalışmasında, Oates’in, dışsallıkların küçük veya bölgelerin heterojen olduğu durumlarda adem-i merkeziyetçiliğin daha etkin olduğu yönündeki görüşünü destekleyen kanıtlara ulaşır. Ancak, heterojenliğin adem-i merkeziyetçiliğin etkinliğini artırabilmesi için gerekli koşullar oldukça güçlü olduğunu; merkeziyetçiliğin ise maliyet paylaşımı ve yasama organlarının toplumsal faydalara duyarsız kalmasından kaynaklanan verimsizlikler doğurabileceğini öne sürer.

Son olarak, Besley & Coate (2003), yerel kamu mallarının merkezden ve yerinden sunulması arasındaki dengeye yeni bir yaklaşım sunar. Onlara göre, kamu hizmetlerinin merkezi sistemde finanse edilmesi, farklı bölgelerdeki vatandaşlar arasında çıkar çatışmasına yol açmaktadır. Yerel temsilcilerden oluşan bir organın harcama kararlarını alması durumunda ise bu organın yapısına bağlı olarak aşırı harcamalar veya kaynak tahsisinde yanlışlıklar yaşanabilir. Bölgeler arasındaki çıkar çatışması, dışsallıklar ve kamu harcamalarına yönelik farklı tercihlerden etkilenmekte olup, merkezi ve yerel yönetimlerin etkinliği bu farklılıklar doğrultusunda değişmektedir.

3. Yolsuzluk Olgusu

Yolsuzluk, karmaşık ve evrensel bir olgu olmasına rağmen, her ülkede aynı derecede yaygın görülmemektedir. Yolsuzluğun türü, büyüklüğü ve kaynaklarına göre yönetsel performans ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri zamana ve mekâna göre farklılık gösterir. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve davranışsal faktörler de kamu kesiminde yolsuzluğun yaygınlığını önemli ölçüde etkiler (Gould & Amaro-Reyes, 1983: 1). Andvig & Moene (1990), yolsuzluğu, kamu görevlilerinin kamu kaynaklarını kurallara aykırı biçimde kullanarak doğrudan veya dolaylı yoldan kazanç sağlaması olarak tanımlamıştır. Huntington (1989), yolsuzluğu, kamu görevlilerinin özel çıkarlar doğrultusunda toplumun kabul ettiği normlardan sapması olarak ifade ederken; Lambsdorff (2007), kamu görevlilerinin kişisel menfaatleri uğruna kamu sektöründe bozulmalara yol açması olarak görmektedir. Friedrich ise yolsuzluğu, devlet memurlarının yasal olmayan çıkarlar karşılığında halkın yararına aykırı davranışlarda bulunması olarak tanımlar (Friedrich, 1966; aktaran Quah, 2010: 172). Kaufmann (2005) ise bu kavramı daha kısa ve öz bir şekilde, “kamu politikalarının özelleştirilmesi” olarak tanımlamıştır. Dünya Bankası’nın (1997) klasik yolsuzluk tanımı, yolsuzluğu “kamu gücünün özel menfaatler için kötüye kullanılması” olarak ifade eder. Bu tanıma göre yolsuzluğun üç temel unsuru bulunmaktadır: özel çıkar, kamu gücü ve kötüye kullanım. Özel çıkar, maddi kazanç elde etme ya da güç ve statü artışı sağlama gibi durumları içerir. Kamu gücü, kamu hizmeti, vergi düzenlemeleri ve kamu alımları gibi alanlarda bürokratlar ve politikacılar tarafından kullanılan yetkileri ifade eder. Kötüye kullanım ise, kamunun geniş menfaatleri yerine daha dar çıkarların tercih edilmesi yoluyla görevin kötüye kullanılması anlamına gelmektedir (Lambsdorff, 2007: 18).

Kamu kesiminde yolsuzluk genel olarak siyasi, bürokratik ve yasama yolsuzluğu olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Siyasi yolsuzluk, devletin üst yönetim kademelerine nüfuz eden ve hukukun üstünlüğü, iyi yönetim ve ekonomik istikrara yönelik güveni ciddi biçimde sarsan bir yolsuzluk türüdür (UNODC, 2004). Bu tür yolsuzluk, daha çok siyasi sınıfın politika oluşturma süreçlerinde güçlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarını ifade etmektedir (Jain, 2001: 75). Bürokratik yolsuzluk, kamu politikalarının uygulanması sırasında ortaya çıkan gündelik ve olağan yolsuzluklardır (Kolstad, 2005: 4). Bu türde vatandaşların, kendilerine hak olan bir hizmeti almak veya bürokratik işlemlerini hızlandırmak için rüşvet vermesi ya da mevcut olmayan bir hizmeti elde edebilmesi için ödeme yapması gerekmektedir. Yasama yolsuzluğunda ise kanun koyucuların oy verme davranışlarını etkileme yoluyla çıkar grupları, ekonomik rantları lehine değiştirebilecek yasal düzenlemeler karşılığında kanun koyuculara çeşitli menfaatler sağlar (Jain, 2001: 75).

Gould & Amaro-Reyes (1983), yolsuzluğun politik, ekonomik ve bürokratik maliyetleri üzerinde durmaktadırlar. Politik maliyetler, yolsuzluğun etnik ve bölgesel çatışmalar ile şiddete katkıda bulunması ile ilgilidir. Yolsuzluk, siyasi kurumların meşruiyetini zayıflatarak devlet ile halk arasındaki iş birliğine zarar verir ve bu durum

siyasi istikrarı bozarak gelişim sürecini sekteye uğratır. Devlet, bozulan düzeni yeniden sağlamak için zorlayıcı önlemler almak durumunda kalabilir. Ekonomik maliyetler açısından yolsuzluk, kaynak tahsisi, üretim ve tüketim süreçlerini olumsuz etkileyerek ekonomik verimsizliğe ve israfa yol açar. Örneğin, yolsuzlukla elde edilen kazançlar genellikle yatırımlara yönlendirilmez; bunun yerine gösterişli tüketim veya yabancı banka hesaplarına aktarım yoluyla sermaye dışarı çıkar. Bu da yerel ekonomide sermaye açığı yaratır. Bürokratik maliyetler ise yolsuzluğun bürokrasinin tüm seviyelerinde güvensizlik yaratması ve idari verimliliği azaltmasıdır. Üst düzey yöneticiler, artan sorumlulukları üstlenmeleri için astlarını eğitmekten caydırılır ve denetim kapasiteleri azalır, bu da yetki devrini engeller. Ayrıca, patronaj ve kayırmacılık kamu hizmetini beceriksiz ve yetersiz kişilerle doldurarak bürokrasinin etkinliğini düşürmektedir.

Kamusal hizmetlerin sunum sürecinde, neredeyse tüm ülkelerde bir dereceye kadar yolsuzluk olduğu gözlemlenmektedir. Bazı ülkelerde bu yolsuzluk ihmal edilebilecek düzeyde düşükken, bazı ülkelerde ise ciddi bir tehdit oluşturarak yüksek seviyelere ulaşmaktadır. Kamu sektöründe yozlaşmanın yaygınlaşması, kamu kaynaklarının israf edilmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın olumsuz etkilenmesi ve devlete karşı güven kaybı gibi ciddi sonuçlar doğurur. Ayrıca, yolsuzluk sağlıklı bir maliye politikasının uygulanmasını güçleştirerek gelir eşitsizliğini artırıcı bir etki yaratır (McMullan, 1961: 181; Tanzi, 1998: 582-583).

4. Mali Yerelleşme-Yolsuzluk İlişkisi

Mali yerelleşmenin daha az ya da daha fazla yolsuzluğa yol açıp açmadığı sorusunu araştırmak amacıyla çeşitli teorik argümanlar geliştirilmiştir. Literatürde mali yerelleşme ve yolsuzluk arasındaki ilişkiye dair net bir sonuç bulunmamakla birlikte birbirine rakip teoriler, mali yerelleşmenin yolsuzluğa karşı bir çare olarak potansiyelinin hem lehinde hem de aleyhinde argümanlar ortaya koymaktadır. Örneğin Karlström (2015) mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisini iki temel faktöre dayandırmaktadır. Bunlardan birincisi bölgeler arası rekabettir. Mali yerelleşmenin alt ulusal yönetim birimleri arasında rekabete yol açmakta ve bu durum bölgeler arasında farklı hizmet ve vergi oranları uygulama fırsatı sunmaktadır. Buradan hareketle iktisatçılar, yerel yönetimler arasında sermaye, emek ve diğer üretim faktörleri için yaşanan rekabetin, yerel karar alıcıları ve bürokratları yolsuzluğu azaltmaya zorladığını savunmaktadırlar. Kaynakları israf eden ya da savurgan biçimde harcayan bürokratlar ve karar alıcılar, işletmeleri ve bölge sakinlerini (bir diğer ifadeyle potansiyel vergi mükelleflerini) diğer bölgelere kaptıracak ve bu da vergi tabanının daralmasına yol açacaktır. Bu şekilde ortaya çıkan bölgeler arası rekabet, yerel yönetimleri disipline edecek ve yolsuzluk vakalarının azalmasına yardımcı olacaktır. İkincisi ise hesap verebilirliktir. Mali yerelleşmenin hesap verebilirliği artırdığı düşüncesi, yerel yönetimlerin halka daha yakın olması nedeniyle idarenin faaliyetleri hakkında bilgi almasını ve 'kötü' eylemleri cezalandırmayı kolaylaştırdığı varsayımına dayanmaktadır.

Yerel yönetimlerin daha dar ve sınırlı bir bölgeden sorumlu olması aynı zamanda onları, yerel halk tarafından daha kolay gözlemlenebilir ve denetlenebilir hale getirmektedir.

Dünya Bankası (1997)'na göre yolsuzluğun kamu görevlileri için beklenen maliyeti düştükçe, görülme sıklığı daha da artmaktadır. Sistematik olarak yolsuzluğun görüldüğü ülkelerde, adem-i merkezîyetçi yönetim yapısının ekonomik olarak merkezi yönetime göre daha maliyetli olduğu belirtilmektedir. Mali yerelleşme, bir yandan yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirme kabiliyetini geliştirirken, diğer yandan da yerel halka karşı şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırarak yolsuzluğun azalmasına yardımcı olmaktadır. Ancak yerel ve bölgesel dinamikler daha güçlü teşviklere sahip olduğunda, özellikle düşük ücret seviyesi, usulsüzlükler için uygun ortamın oluşması ve denetim mekanizmalarının yetersizliği gibi etkenlerden dolayı yerelleşmenin yolsuzluğu artırabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Prud'homme (1995) yolsuzluğun ölçülmesinin çok zor olduğunu ancak birçok sebepten dolayı yolsuzluğun yerel düzeyde ulusaldan daha yaygın olabileceği belirtmiştir. Birincisi, yerel düzeyde yolsuzluk için ulusal düzeye göre muhtemelen daha fazla fırsatın olmasıdır. Yerel politikacı ve bürokratlar, yerel çıkar gruplarının baskılarına daha fazla maruz kalabilmektedirler. Bununla birlikte yerel yetkililer genellikle ulusal karar alıcılardan daha fazla takdir yetkisine sahiptirler ve aslında yerelleşmenin en önemli teorik avantajı da tam olarak bu takdir yetkisidir. Ayrıca ulusal bürokratların en azından bazı ülkelerde bir yerden bir başka yere taşınmaları ve aynı yerde çok uzun süre kalmamaları, kariyerleri hemen aynı yerde geçen yerel bürokratların aksine yerel çıkar gruplarıyla etik dışı ilişkiler kurmalarını daha zor hale getirmektedir. Keza gözetim ve denetim mekanizmalarının da genel olarak ulusal düzeyde yerelden daha iyi işlediği kabul edilmektedir. Aynı zamanda ulusal hükümet üzerindeki medya baskısı da dikkate alındığında bu durumun ulusal düzeyde yolsuz davranış ve eğilimler üzerinde daha fazla caydırıcı bir etki oluşturmaları beklenmektedir.

Tanzi (2000) birçok ülkede en iyi ve en yetenekli bireylerin yerel yönetimlerden ziyade ulusal hükümet için çalışmayı tercih ettiklerini bu nedenle yerel yönetimlerde çalışan personelin daha düşük maaş ve daha az terfi imkânı ile karşı karşıya olduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca bunların vatandaşlara daha yakın mesafede olmasının yerel yönetimlerde kötü yönetişimin daha yaygın olma ihtimalini ve dolayısıyla da yolsuzluk vakalarını artırdığını vurgulamaktadır.

5. Literatür

Mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiye yönelik teorik tartışmalar henüz çözüme kavuşturulamadığı gibi ampirik çalışmalardan da bu ilişkiye dair net sonuçlar çıkarmak pek mümkün değildir. Ülkeler arası çalışmalardan elde edilen ampirik sonuçlar tutarsızdır. Bazı çalışmalarda mali yerelleşme ile yolsuzluk arasında pozitif, bazılarında ise negatif yönde ilişki olduğuna ilişkin bulgulara rastlanmaktadır. Nitekim çalışmanın bu

bölümünde daha öncesinde mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi test eden ampirik çalışmaların kapsamı ile sonuçlarına değinilmektedir.

Bir dizi farklı endeksle ölçülen mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi ampirik olarak ele alan ilk girişim Fisman & Gatti (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede mali yerelleşme (harcama boyutu) ile yolsuzluk arasındaki ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla 1976-1987 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) eyaletlerine ilişkin verileri kullanarak analiz gerçekleştirilmiş olup sonuç olarak iki değişken arasında çok güçlü ve negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Keza Fisman & Gatti (2002) bir diğer çalışmada bu kez 55 ülkenin verilerini kullanarak mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada iki değişken arasında negatif ve güçlü bir korelasyon bir başka ifadeyle kamu harcamalarında yerelleşmenin daha düşük yolsuzlukla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arıkan (2004) mali yerelleşmenin yolsuzluk düzeyi üzerindeki etkisini araştırmış olup bu kapsamda 40 ülkeden oluşan bir veri seti kullanmıştır. Analiz sonucu mali yerelleşmenin yüksek olduğu ülkelerde yolsuzluğun daha düşük olduğuna ilişkin kanıtlar elde edilmiştir.

Gurgur & Shah (2005) gelişmiş ve gelişmekte olan 30 ülkenin dahil edildiği bir örnekleme yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Bulgular yerelleşmenin yolsuzluk üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ve bu etkinin üniter ülkelerde federal ülkelere göre daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

Tumennasan (2005) mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştırdığı tez çalışmasında ABD eyaletlerinin 1995-2002 yıllarına ait verilerini panel veri analiz yöntemini kullanarak analiz etmiştir. Araştırmanın bulguları yerel yönetimlere daha fazla gelir toplama yetkisi tanıyan eyaletlerin daha düşük yolsuzluk seviyesine sahip olduklarını göstermiştir.

Dincer vd. (2010) 1987-2001 dönemi için ABD eyaletlerindeki yolsuzlukla ilgili federal mahkûmiyet kararlarını kullanarak yolsuzluğun açıklanmasında mali yerelleşmenin rolünü incelemişlerdir. Araştırma 48 eyalete ilişkin verileri kapsamaktadır. Sonuçta yolsuzluğu açıklayan mekânsal bir otoregresif bileşenin mevcudiyetine dair yeni kanıtlar elde edilmiş olup bir eyaletteki yolsuzluğun komşu eyaletlerdeki yolsuzluk düzeyi ile pozitif ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yüksek mali yerelleşmenin daha düşük yolsuzluk seviyeleri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Ivanyna & Shah (2011) yerelleşme ile yolsuzluk arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla 158 ülkenin dahil edildiği bir analiz gerçekleştirmiş olup yerelleşmenin yolsuzluk üzerinde güçlü ve negatif bir etkisinin olduğu bir başka ifadeyle iyi yönetişime olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Fiorino vd. (2012) mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla 1995-2007 yılları arasında ve 23 ülkeden oluşan bir örneklemle panel yapmışlardır. Analiz sonucu mali yerelleşmenin yolsuzluğu azalttığı bir diğer ifadeyle yolsuzluğun azaltılmasında ve yönetim kalitesinin iyileştirilmesinde mali yerelleşmenin etkili bir politika aracı olduğu tespit edilmiştir.

Altunbaş & Thornton (2012) gelişmiş ve gelişmekte olan 64 ülkenin 1995-2008 yıllarında ilişkin verilerini kullanarak mali yerelleşme ile yönetişimin yolsuzluk boyutu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada mali yerelleşmenin yolsuzluğu azaltarak bir ülkede yönetişimin iyileştirilmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğuna dair güçlü kanıtlar ortaya konulmuştur.

Dong & Torgler (2013) 1998-2007 yılları arasındaki verileri kullanarak Çin’de yolsuzluğun nedenlerini araştırmışlardır. Veri seti 22 eyalet, 5 özerk bölge ve 4 belediye kapsamakta olup bu veri seti için yolsuzluk ölçüsünü (her yıl 100.000 kişi başına kayıtlı yolsuzluk vakalarının sayısı) savcılık ofisindeki yıllık kayıtlı yolsuzluk vakalarının sayısını bölgeye göre toplayıp bölerek elde etmişlerdir. Analiz sonucu mali yerelleşmenin yolsuzluğu önemli ölçüde azalttığı belirlenmiştir.

Karlström (2015) 72 ülkeyi dahil ettiği çalışmada demokrasi düzeyinin mali yerelleşme ve yolsuzluk arasındaki ilişki üzerindeki etkisini belirlemek için farklı yerelleşme türlerini kesitsel regresyon analizi ile test etmiştir. Sonuç olarak mali yerelleşmenin yolsuzluğun önlenmesinde bir araç olarak kullanılmasının bir ülkedeki demokrasi düzeyine bağlı olduğu belirlenmiştir. Buna göre mali yerelleşme demokratik ülkelerde daha düşük yolsuzluk seviyeleri; otoriter ülkelerde ise daha yüksek yolsuzluk seviyeleri ile ilişkilidir.

Fiorino vd. (2015) mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemişler ve 1995-2007 zaman aralığı için 24 ülkeden oluşan bir veri setini kullanmışlardır. Analiz sonucunda yüksek mali yerelleşme ile düşük yolsuzluk arasında anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir. Ayrıca mali yerelleşme derecesindeki artışın yolsuzluk üzerinde etkisinin 3 ile 5 yıl aralığında ortaya çıkabileceği tahmin edilmiştir.

Meriem vd. (2016) mali yerelleşme ve yolsuzluk riski endeksi arasında ilişkiye odaklandığı çalışmada 2000-2014 dönemi için gelişmiş ve gelişmekte olan 38 ülkeden oluşan bir örneklemi kullanarak analiz gerçekleştirmiştir. Analiz sonucu harcamaların yerelleştirilmesi ile yolsuzluk endeksi arasında önemli ve sağlam bir korelasyon olduğu ve bu korelasyonun her iki ülke kategorisinde de geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Harcamaların yerelleştirilmesindeki %1’lik artışın yolsuzluk riskini %1,21’lik oranında azalttığı belirlenmiştir.

Rahim & Parveen (2018) mali yerelleşmenin yolsuzluğa etkisinin ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaşma durumunu araştırarak karşılaştırmalı bir analiz yapmışlardır. Analizde panel tahmin yöntemi kullanılmıştır. Veri seti 1990-2014 yılları arasını kapsamakta olup 28’i gelişmiş ve 24’ü gelişmekte olan ülke olmak üzere toplam

52 ülke analize dâhil edilmiştir. Analiz sonucunda gelişmekte olan ekonomilerin mali yerelleşme nedeniyle gelişmiş ekonomilere göre daha fazla yozlaştığı, aynı zamanda mali yerelleşmenin gelişmiş ülkelerde yolsuzluğun azaltılmasına da olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir. Mali yerelleşmenin gelişmekte olan ekonomilerde hâkim olan zayıf kurumsal kontrol ve kötü yönetim nedeniyle yolsuzluğu kontrol edemediği ve bireylerin daha fazla yetkiye sahip olmasıyla birlikte yolsuzluk fırsatlarının da arttığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte gelişmiş ekonomilerde ise güçlü kurumsal yapının mevcudiyeti ve iyi yönetişimin yaygınlığı, mali yerelleşmeyle daha da kuvvetlenmiş ve pekiştirilmiştir.

Literatürde her iki kavram arasındaki ilişkiyi ele alan ve mali yerelleşmenin daha yüksek yolsuzluk düzeyi ile bağlantılı olduğunu ortaya koyan ampirik çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Triesman (2000) yolsuzluk düzeyinin ülkeler arasında farklılık göstermesini sağlayan etkenleri araştırmış olup analiz sonucunda federal devletlerin üniter devletlere göre daha fazla yozlaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 1) Protestan geleneklere ve 2) Britanya kolonisi olarak İngiliz yönetimi geçmişine sahip, 3) ekonomisi daha gelişmiş, 4) ticarete açık ithalat düzeyi yüksek ülkelerin daha az yozlaştığı gözlemlenmiştir.

Alfada (2019) mali yerelleşme derecesinin Endonezya'nın yerel yönetimlerindeki yolsuzluk vakalarının sayısını kolaylaştırıp kolaylaştırmadığını veya azaltıp azaltmadığını analiz ederek mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu kapsamda 2004 ile 2014 yılları arasında 19 yerel yönetim biriminde yolsuzluğa karşı mali yerelleşme derecesini değerlendirmek için Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) kullanmıştır. Araştırmanın bulguları, gerek harcama gerekse vergi boyutuyla mali yerelleşmenin yerel yönetimlerde yolsuzluk vakalarının artışını kolaylaştırdığını ortaya koymuştur.

Siburian (2022) Endonezya'da mali yerelleşme ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçladığı çalışmada endojen ortak değişkenler modeline sahip bir Poisson modeli kullanarak 2003-2018 yıllarına ilişkin eyalet düzeyindeki verileri analiz etmiştir. Analiz sonucu mali yerelleşmenin daha yüksek yolsuzluk vakalarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Diğer ampirik çalışmalardan farklı olarak her iki kavram arasında bir korelasyon olmadığı sonucuna ulaşan araştırmacılar da mevcuttur. Örneğin Peixoto vd. (2012) yerinden yönetim ile yolsuzluk arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymaya yönelik bir araştırma yapmışlardır. Örneklem 2004-2006 yılları arasında rastgele seçilen ve Brezilya'nın güneydoğusunda yer alan 178 belediyeden oluşmaktadır. Bu çerçevede yerel düzeyde yürütülen sağlık hizmetleri programları analiz edilmiş ve yerel yönetimlerin denetim raporlarında yer alan bilgilerden yararlanılmıştır. Sonuç olarak mali yerelleşme ile yolsuzluk arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Türkiye’de mali yerelleşme düzeyinin ölçülmesine yönelik bazı ampirik çalışmaların sonuçları ise şu şekildedir: Yüksel (2013) 1990-2006 yılları arasındaki verilerden yararlanarak Türkiye’de mali yerelleşme düzeyini hesaplamış ve ortalama %10 olarak tespit etmiştir. Genel bütçe harcamaları içindeki yerel harcamalarda, yerel harcamaların milli gelir içindeki payına göre daha fazla artış görülmesine karşın mali yerelleşme düzeyinin diğer ülkelere göre halen düşük olduğu saptamıştır.

Demir & Yüksel (2019) Türkiye’de 2006-2018 döneminde farklı mali yerelleşme ölçütlerini hesaplayarak sonuçları karşılaştırmalı analiz etmeyi amaçlamıştır. Analiz sonuçları her bir mali yerelleşme ölçütünün farklı bir değer aldığını ortaya koymuştur. Bunlardan ilk altısının, ekonominin büyüklüğü ve kamu sektörünün büyüklüğü gibi başka ekonomik ve sosyal dinamiklere bağlı olarak değişebilen göstergelere dayanmasının bir sonucu olarak, ilk altı formüldeki mali yerelleşme değerlerinin dışsal faktörlerden etkilenme olasılığı daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu yüzden de yerel kamusal mal ve hizmet sunulan hanehalkının sayısının (nüfusun) dikkate alındığı ve enflasyondan arındırılmış değerlerin kullanıldığı G Formülünün mali yerelleşmenin hesaplanmasında kullanılan en gerçekçi ölçüt olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Buna göre Türkiye’de 2006-2018 döneminde Formül G değeri 4,73 TL ile 7,93 TL arasında bir değer almış olup bir diğer ifadeyle, Türkiye’de kişi başı reel yerel gelir anlamında mali yerelleşme düzeyi 2006 yılından 2018 yılına % 67,62 artmıştır.

Çukur (2022) 2009-2020 dönemine ait verileri kullanarak gerçekleştirdiği çalışmada Türkiye’de harcama yerelleşmesinin 2009 yılında %14,61 olarak hesaplamış ve bu oranın 2020 yılı için %10,56’ya düştüğünü belirlemiştir. Ayrıca gelirin yerelleşmesi olarak 2009 yılında %6,86 iken, 2020 yılında %4,41’e gerilediğini saptamıştır. Bu verilerden hareketle Türkiye’nin mali yerelleşmeden uzaklaştığını merkezileşmenin arttığını ileri sürmüştür.

6. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de kamu mali yönetiminde yolsuzluğun azaltılmasında mali yerelleşmenin önemini araştıran bu çalışmada, 1995-2023 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanılmıştır. İlgili dönemin seçilmesinde temel etken veri kısıtı olmuştur. Özellikle mali yerelleşme ve yolsuzluk göstergelerine ilişkin uzun dönemli ve tutarlı veri setlerinin sınırlı olması nedeniyle, en geniş yıl aralığını kapsayan mevcut veriler dikkate alınarak analiz gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmada kullanılan veri seti hem değişkenlerin karşılaştırılabilirliğini sağlamak hem de modelin geçerliliğini korumak amacıyla belirlenen en uygun zaman aralığını içermektedir. Çalışmada bağımlı değişken yolsuzluk, bağımsız değişken ise mali yerelleşme şeklinde belirlenmiştir. Yolsuzluk verilerine Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International, 2024) veri tabanından, mali yerelleşme verilerine ise OECD (2024) veri tabanından ulaşılmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayımlanan Yolsuzluk Algısı Endeksi verileri

1995-2011 dönemi için 0 ile 10 arasında normalize edilerek yayımlanmışken, 2012-2023 dönemi için 0 ile 100 arasında normalize edilmiştir. Farklılığın ortadan kaldırılması adına önce 1995-2011 dönemi yolsuzluk verileri 0 ile 100 aralığına genişletilmiş, daha sonrasında ise tüm serinin doğal logaritması alınarak analize dahil edilmiştir. OECD (2024) Mali Yerelleşme Veri Tabanı, mali yerelleşmeyi farklı açılardan ölçen çeşitli göstergeler sunmaktadır. Bu göstergeler arasında vergi özerkliği, harcama özerkliği, harcamalar yönünden yerelleşme, gelir yönünden yerelleşme ve vergi gelirleri yönünden yerelleşme yer almaktadır. Ancak, Türkiye özelinde incelendiğinde, yalnızca vergi gelirleri yönünden yerelleşme göstergesinin uzun bir zaman aralığı için mevcut olduğu tespit edilmiştir. Diğer göstergelere ilişkin Türkiye verileri sınırlı olup, uzun vadeli bir analiz için yeterli kapsamda değildir. Bu nedenle, çalışmada OECD (2024) veri tabanındaki vergi gelirleri yönünden yerelleşme göstergesi kullanılmıştır. Mali yerelleşme verileri oran şeklinde elde edildiğinden, analize dahil edilmeden önce ayrıca logaritmik tabanda dönüşümü yapılmamıştır.

İncelenen dönem içerisinde Türkiye’de ekonomik ve politik birçok değişimin meydana geldiği, yani yapısal kırılmaların gerçekleştiği bilinmektedir. Bu kırılımlardan bazılarının (COVID-19 pandemisi, 2008 küresel ekonomik krizi, 2000/2001 ekonomik krizi gibi) sayısı, zamanı ve yapısı önceden bilinebilirken, bazıları ise yumuşak bir şekilde gerçekleştiğinden bilinemeyebilir. Bilgi eksikliği problemi nedeniyle yapısal kırılmaların ihmal edilmesi, standart ekonometrik analizlerin hatalı sonuçlar vermesine neden olabilmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırabilmek ve hem ani kırılmaların hem de yumuşak kırılmaların ekonometrik modele dahil edilerek daha doğru sonuçlara ulaşılabilmesi adına bu çalışmada Gallant (1981) tarafından Esnek Fourier Formu’nun bir varyantına dayanan Fourier yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşımla, sayısı, zamanı ve yapısı hakkında ön bilgiye ihtiyaç duyulmadan yapısal kırılmalar pürüzsüz olarak yakalanıp modele dahil edilebilmektedir (Nazlıoğlu vd., 2016: 172). Bu kapsamda çalışmada, Augmented Dickey Fuller (ADF) birim kök testinin ve Autoregressive Distributed Lag (ADL) eşbütünleşme testinin Fourier fonksiyonuyla genişletilmiş versiyonları kullanılmıştır.

6.1. Fourier ADF Birim Kök Testi

Zaman serilerinin birim kök içerip içermediğinin sınanmasında en sık kullanılan standart testlerden birisi ADF birim kök testidir. Bu testte, sabitli ve trendli modeli gösteren Denklem 1’de y sembolü ile ifade edilen serinin gecikmeli değerinin katsayısının (ρ) anlamlılığı sınanmaktadır. Hesaplanan test istatistiğinin kritik değerlerden küçük olduğu durumda yokluk (seri durağan dışıdır) hipotezi reddedilebilecektir.

$$\Delta y_t = \alpha + \beta t + \rho y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta y_{t-1} + u_t \quad (1)$$

Denklem 1’de y sembolü durağanlığı sınanan seriyi, Δy sembolü serinin birinci farkını, y_{t-1} sembolü serinin gecikmeli değerini, α sembolü sabiti, ρ ve β sembolleri katsayıları, u sembolü hata terimini ve t sembolü ise trendi ifade etmektedir. Enders ve Lee (2012), Denklem 1’de görünen ADF birim kök testini Fourier fonksiyonlarıyla genişleterek yeni testin yapısal değişiklikleri de dikkate almasını sağlamışlardır.

$$\Delta y_t = \rho y_{t-1} + \beta_1 + \beta_2 t + \beta_3 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_4 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + u_t \quad (2)$$

Denklem 1’den farklı olarak Denklem 2’de yer alan π sembolü pi sayısını, T sembolü gözlem sayısını ve k sembolü uygun frekans sayısını ifade etmektedir. Uygun frekans değerinin bulunabilmesi için ilk önce k ’ya 1 ile 5 arasında değerler verilerek modeller tahmin edilir, daha sonra ise tahmin edilen 5 modelden en küçük kalıntı kareler toplamını veren k ’nın uygun olduğu ifade edilir.

6.2. Fourier Eşbütünleşme Testi

Engle-Granger ile Johansen yaklaşımlarında olduğu gibi geleneksel eşbütünleşme testleri yapısal kırılmaları dikkate almamakta, bu durum testlerin sonuçlarının hatalı olmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte, kukla değişkenlerle yapısal kırılmaları modele dahil eden Gregory-Hansen, Hatemi-J ile Maki gibi yaklaşımlar bulunmaktadır. Ancak bu yaklaşımlardaki zayıflık ise çok fazla yapısal kırılmanın modele dahil edilememesi ile yapısal kırılmaların sayısı, zamanı ve yapısı hakkında ön bilgiye ihtiyaç duyulmasıdır. Sayılan bu zayıf yönleri gidererek daha güçlü sonuçlara ulaşabilmek için Banerjee vd. (2017) Fourier fonksiyonlarıyla genişletilmiş ADL eşbütünleşme testini önermişlerdir. Bağımlı değişkenin y , bağımsız değişkenin X olduğu durumda Denklem 3’te ADL eşbütünleşme testinin deterministik terimle genişletilmiş hali, Denklem 4’te ise deterministik terim olan Fourier denklemi gösterilmiştir.

$$\Delta y_t = d(t) + \beta_1 y_{t-1} + \gamma_1' X_{t-1} + \phi' \Delta X_t + u_t \quad (3)$$

$$d(t) = \alpha_0 + \gamma_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (4)$$

Denklem 3’teki $d(t)$ deterministik terimi ifade etmektedir. Bu testte, “*değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunmamaktadır*” şeklinde kurulan yokluk hipotezi altında bağımlı değişkenin gecikmeli değerinin katsayısının anlamlılığı standart t testiyle Denklem 5’te görüldüğü şekilde sınanmaktadır.

$$H_0 = \beta_1 = 0 \quad (5)$$

Denklem 5’ten elde edilen test istatistiğinin anlamlılığına, Banerjee vd. (2017: 116)’nde yer alan kritik değerlerle karşılaştırılarak karar verilmektedir. Test istatistiği belirtilen kritik değerlerden küçük olduğunda yokluk hipotezi reddedilebilmektedir.

7. Bulgular

Zaman serilerinin durağanlığı önce Fourier fonksiyonuyla genişletilmiş ADF birim kök testi ile sınanmıştır. Fourier ADF birim kök testinin kullanılamayacağı durumda ise standart ADF testi ile serilerin durağanlığı sınanmıştır. İlk olarak sabitli model için Fourier ADF birim kök testi bulguları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Seri	Fourier ADF Test İstatistiği	<i>k</i>	<i>p</i>	F istatistiği
YOLSUZLUK	-3,364***	1	8	3,545
MALI_YERELLESME	-5,085***	3	3	0,047

*** ve ** sırasıyla %1 ve %5 seviyelerinde anlamlılığı göstermektedir. *k* sembolü uygun frekansı, *p* sembolü uygun gecikme uzunluğunu göstermektedir. Fourier ADF test istatistiği için %1, %5 ve %10 seviyelerindeki kritik değerler *k*’nın 1 olduğu durumda sırasıyla -4,420, -3,810, -3,490; *k*’nın 3 olduğu durumda sırasıyla -3,770, -3,070, -2,710’dur. F istatistiği için %1, %5 ve %10 seviyelerindeki kritik değerler sırasıyla 10,350, 7,580, 6,350’dir. Kritik değerler Enders & Lee (2012: 197)’den elde edilmiştir.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1’de serilerin Fourier ADF test istatistiğinin yanı sıra uygun frekans değerlerine, uygun gecikme uzunluklarına ve bu testin sonuçlarının geçerliliğinin sınındığı F kısıt testi istatistiğine yer verilmiştir. Fourier ADF test istatistiklerinin anlamlılıklarına bakıldığında her iki serinin de düzeyde durağan olduğu söylenebilir. Ancak, F kısıt testi ile bu bulguların doğruluğu sınındığında, serilere ait F istatistiği değerlerinin kritik değerlerden daha küçük olması nedeniyle ulaşılan bulguların kullanılamaz olduğu görülmüştür. Böylece, serilerin durağanlığının sınanmasının Fourier ADF testi ile gerçekleştirilemeyeceği, standart yöntemin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Seri	ADF Test İstatistiği	Kritik Değerler		
		%1 için	%5 için	%10 için
YOLSUZLUK	-2,076	3.670	2.976	2.627
ΔYOLSUZLUK	-3.876***	3.670	2.976	2.627
MALI_YERELLESME	-1.667	3.770	3.005	2.642
ΔMALI_YERELLESME	-7.241***	3.753	2.998	2.639

***, %1 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Serilerin durağanlık düzeylerinin belirlenebilmesi için klasik ADF birim kök testi uygulanmıştır. En uygun gecikme uzunluğunun Akaike bilgi kriterlerine göre belirlendiği testin sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Her iki serinin de hesaplanan test istatistiğinin hesaplanan kritik değerden büyük olduğu, bu sebeple, yokluk hipotezinin reddedilemediği ve serilerin düzeyde durağan olmadığı söylenebilmektedir. Aynı test, serilerin birinci derece farkı alınarak tekrarlanmış ve serilerin birinci derecede durağanlaştığı görülmüştür. Bu sonuçlara dayanarak yapılacak tahminde Fourier ARDL yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 3. Fourier ADL Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken:	YOLSUZLUK	Uygun Frekans:	1
Bağımsız Değişken:	MALI_YERELLESME	Minimum AIC:	3,213
Test İstatistiği		Tablo Kritik Değerleri	
		%1	%5
		%10	
t_{ADL}^F	-5,624***	-4,73	-4,09
			-3,76

***, %1 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Tablo kritik değerleri Banerjee vd. (2017: 116)’nden elde edilmiştir.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3’te Fourier ADL eşbütünleşme testinin bulgularına yer verilmiştir. Buna göre, Türkiye için oluşturulan modelde YOLSUZLUK serisi ile MALI_YERELLESME serisi arasındaki eşbütünleşme ilişkisine yönelik t_{ADL}^F test istatistiği -5,62 olarak hesaplanmıştır. Türkiye için hesaplanan t_{ADL}^F test istatistiği Banerjee vd. (2017)’nde belirtilen kritik değerlerden küçük olduğundan YOLSUZLUK serisi ile MALI_YERELLESME serisi arasında eşbütünleşme ilişkisinin var olduğu söylenebilmektedir. Başka bir deyişle, Türkiye’de mali yerelleşme düzeyinin yolsuzluğu istatistiki açıdan anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın devamında eşbütünleşme ilişkisine ait uzun dönem katsayılarının belirlenebilmesi için ‘tamamen değiştirilmiş en küçük kareler’ (FMOLS) tahmincisinden faydalanılmıştır. Eşbütünleşme regresyonlarının optimum tahminlerini gerçekleştirebilmek için tasarlanan bu teknikte seri korelasyon etkileri dikkate alınarak ve içsellik test etmek için EKK tahmincisi değiştirilerek asimptotik etkinlik sağlanmaya çalışılmaktadır (Aljebri, 2012: 274).

Tablo 4. Uzun Dönem Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken:	YOLSUZLUK			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
MALI_YERELLESME	0,021***	0,007	2,900	0,008
C	3,454***	0,068	50,874	0,000
Sin	0,102***	0,017	5,983	0,000
Cos	0,147***	0,021	-7,190	0,000

***, %1 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'teki uzun dönem tahmin sonuçlarına bakıldığında MALI_YERELLESME değişkeninin katsayısının YAKLAŞIK 0,02 ve anlamlılık düzeyinin 0,008 olarak hesaplandığı görülmektedir. Böylece, MALI_YERELLESME değişkeninde yaşanacak %1'lik artışın, YOLSUZLUK değişkenini yaklaşık (doğal logaritmik formda) 0,021 artıracakı söylenebilmektedir. Bu artış endeks değerinin yaklaşık 1 puan artması anlamına gelmektedir ($e^{0,021} \approx 1,021$ bulunur). Bu sonuca benzer şekilde, Fisman & Gatti (1999), Fisman & Gatti (2002), Arıkan (2004), Gurgur & Shah (2005), Tumennasan (2005), Dincer vd. (2010), Ivanyina & Shah (2011), Fiorino vd. (2012), Altunbaş ve Thornton (2012), Dong & Torgler (2013), Fiorino vd. (2015), Meriem vd. (2016), Rahim & Parveen (2018) gibi çalışmalar da mali yerelleşmenin yolsuzluğu azalttığına ilişkin sonuçlara ulaşmışlardır. Öte yandan, Alfada (2019) ve Siburian (2022) gibi çalışmalar mali yerelleşmenin yolsuzluğu artırdığı sonucuna ulaşmışlarken, Peixoto vd. (2012) ise mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerinde istatistiki açıdan anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Kısa Dönem Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken:	$\Delta YOLSUZLUK$			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
C	0,001	0,011	0,017	0,987
$\Delta MALI_YERELLESME$	-0,001	0,009	-0,033	0,984
ECT(-1)	-0,663***	0,185	-3,585	0,002

***, %1 seviyesinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Bu tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Uzun dönem tahmininden sonra hata düzeltme modeli tahmini de yapılmış ve sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir. Hata düzeltme katsayısının negatif ve istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir ($\lambda = -0,663$, $p = 0,002 < 0,01$). Buna göre hata düzeltme modelinin geçerli ve yorumlanabilir olduğu söylenebilmektedir. Kısa dönemde oluşacak dengesizliklerin yaklaşık %66,3'ünün ilk yılda düzeleceği ve yaklaşık 1,5 yıl ($1/0,663$) sonra ise kısa dönem sapmaların ortadan kalkacağı, yani tamamen düzelerek uzun dönem dengesine ulaşacağı ifade edilebilmektedir.

8. Sonuç ve Öneriler

Dünya Bankası tarafından kısaca kamu gücünün özel çıkarlar için kötüye kullanılması olarak ifade edilen yolsuzluk kavramı, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de birçok ülkenin mücadele etmek zorunda kalacağı önemli sorunlardan biri

olarak görülmektedir. Ancak demokratik hakların ve kurumların gelişimiyle birlikte sivil toplum kuruluşları ve basın organlarının daha güçlü hale gelmesi ve aynı zamanda kamu yönetiminde katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirliğin önem kazanması sonucunda yolsuzluk olgusu artık eskiye nazaran kamuoyunda daha görünür ve tartışılır hale gelmiştir. Esasen yolsuzluğun türü, miktarı, etkileri ve sonuçları farklılık gösterse de bugün hemen her ülkede yolsuzluk vakalarının meydana geldiği bilinmektedir. Küresel bir sorun haline gelen yolsuzluk özellikle kamu kaynaklarının verimli ve etkin kullanımını engellemekle birlikte yabancı yatırımların caydırılmasına ve ekonomik büyüme hızının yavaşlamasına da yol açabilmektedir. Hatta kamu görevlilerinin yozlaşmaya neden olan davranış ve eylemleri arttıkça yönetimin her bir köşesine sirayet ederek kalıcı bir şekilde yerleşebilmektedir. Bu durumda sosyal adaletin bozulması ve devlete olan güvenin azalması gibi daha tehlikeli ve yıkıcı sonuçlarla karşılaşılması muhtemeldir.

Bir ülkedeki yolsuzluk seviyesini etkileyen pek çok potansiyel faktör bulunmakta olup bunlardan biri de mali yerelleşmedir. Ampirik çalışmalarda mali yerelleşme-yolsuzluk ilişkisinin ya belirli bir ülke özelinde (genellikle ABD, Çin Endonezya, Brezilya gibi ülkelerde test edilmiş) ya da birden fazla ülkenin (ülkeler genellikle gelişmişlik düzeyine göre veya rastgele seçilmiş) yer aldığı bir örneklem üzerinden analiz edildiği görülmektedir. Bu çalışmada ise mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerinde etkili olup olmadığı sorusuna Türkiye özelinde yanıt aranmış olup bu doğrultuda 1995-2023 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu Türkiye’de mali yerelleşmenin yolsuzluğu azalttığına dair bulgular tespit edilmiştir. Ayrıca literatür taraması sonucu Türkiye özelinde bir zaman serisi analiziyle mali yerelleşmenin yolsuzluk üzerindeki etkisini araştıran herhangi bir ampirik çalışmaya rastlanmadığını ve bunun söz konusu çalışmayı öncekilerinden farklı kılan özgün yönünü oluşturduğunu belirtmek gerekir.

Türkiye gibi merkeziyetçi yönetim anlayışının belirgin biçimde hâkim olduğu üniter devletlerde merkezi idareye ait birtakım yetki ve sorumlulukların yerel idarelere bırakılması epey güç olduğunu kabul etmek gerekir. Buna karşın bu çalışmanın analiz sonuçlarında belirtildiği gibi Türkiye’de mali yerelleşmenin yolsuzluğu azaltıcı yönde etkisi söz konusudur. Öteki taraftan Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayımlanan Yolsuzluk Algı Endeksinde Türkiye’nin 2023 yılı itibarıyla 180 ülke arasında 34 puanla 115. sırada yer aldığı ve özellikle son yıllarda ülkemizde yolsuzluk algısında meydana gelen artış eğilimi göz önüne alınırsa yolsuzluğun tüm dikkatleri üzerinde toplayan bir mesele olması muhtemel görülmektedir. İşte bu noktada toplumdaki yolsuzluk algısının azaltılması için çeşitli tedbirlere başvurulması kaçınılmaz hale gelmekte olup mali yerelleşme yolsuzlukla mücadelede bir vasıta olarak kullanılabilecektir. Bu bağlamda öncelikle vergi, harcama ve borçlanmaya ilişkin karar alma yetkilerinin mümkün olduğunca yerel idarelere bırakılması düşüncesi gündeme getirilebilir. Ayrıca merkezi idare ile yerel idareler arasında ortak müdahaleye konu olabilecek hizmet alanlarının var

olması halinde yerel idarelere öncelik tanınmalıdır. Keza yerel idarelerin artan görev ve sorumluluklarını karşılayabilecek yeterli gelir kaynaklarıyla donatılması da son derece önemlidir. Merkezi idare ile yerel yönetimler arasında gelir kaynaklarının paylaşılmasında dikkate alınan idari etkinlik ilkesi gereği vergi tabanı her iki idarenin de nüfuz alanı içerisinde kalan bir diğer ifadeyle gerek merkezi idare gerekse de yerel idareler tarafından yönetilmesi mümkün gelir kaynaklarının bölüşümünde yerel idarelere imtiyaz tanınmalıdır. Buna bağlı olarak Türk vergi sistemi içerisinde yer alan ve merkezi idare tarafından tahsil edilen Motorlu Taşıtlar Vergisi, Konaklama Vergisi ve Değerli Konut Vergisi gibi önemli gelir kaynaklarının yerel idarelere bırakılması göz önünde bulundurulmalıdır³.

Etik Kurul Onayı: Etik kurul belgesi gerektirmeyen bir çalışmadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:

Rıdvan Engin ^{ID} - Fikir ve Amaç, Planlama ve Tasarım, Veri Analizi ve Tartışma, Eleştirel İnceleme, Literatür ve Atıf, Son Onay ve Sorumluluk, Genel Katkı Düzeyi - % 50

Mehmet Öksüz ^{ID} - Fikir ve Amaç, Veri Toplama, Veri Analizi ve Tartışma, Literatür ve Atıf, Yazım ve Format, Son Onay ve Sorumluluk, Genel Katkı Düzeyi - % 50

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Alfada, A. (2019). "Does Fiscal Decentralization Encourage Corruption in Local Governments? Evidence from Indonesia". *Journal of Risk and Financial Management*. 12(3), 1-14. <https://doi.org/10.3390/jrfm12030118>.
- Aljebrin, M.A. (2012). "Labor Demand and Economic Growth in Saudi Arabia". *American Journal of Business and Management*. 1(4), 271-277. <https://doi.org/10.11634/216796061706216>.
- Altunbaş, Y. & Thornton, J. (2012). "Fiscal Decentralization and Governance". *Public Finance Review*. 40(1), 66-85. <https://doi.org/10.1177/1091142111424276>.
- Andvig, J. R. & Moene, K.O. (1990). "How Corruption May Corrupt". *Journal of Economic and Organization*. 13(1), 63-76. [https://doi.org/10.1016/0167-2681\(90\)90053-G](https://doi.org/10.1016/0167-2681(90)90053-G).

³ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Demirbaş & Çetinkaya (2010), İpek (2010), Bozdoğanoglu (2013), Öksüz (2023).

- Arkan, G.G. (2004). "Fiscal Decentralization: A Remedy for Corruption?". *International Tax and Public Finance*. (11), 175-195. <https://doi.org/10.1023/B:ITAX.0000011399.00053.a1>.
- Bahl, R. (2008). The Pillars of Fiscal Decentralization. CAF Working Paper. <https://ikels-dspace.azurewebsites.net/bitstream/handle/123456789/257/200807Bahl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim: 14.08.2024).
- Banerjee, P., L. Arčabić & Lee, H. (2017). "Fourier ADL Cointegration Test to Approximate Smooth Breaks with New Evidence from Crude Oil Market". *Economic Modelling*. (67), 114-124. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2016.11.004>.
- Barankay, I. & Lockwood, B. (2007). "Decentralization and the Productive Efficiency of Government: Evidence from Swiss Cantons". *Journal of Public Economics*. 91(5-6), 1197-1218. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2006.11.006>.
- Besley, T. & Coate, S. (2003). "Centralized Versus Decentralized Provision of Local Public Goods: A Political Economy Approach". *Journal of Public Economics*. 87(12), 2611-2637. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(02\)00141-X](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(02)00141-X).
- Bird, R. M. & Vaillancourt, F. (1998). "Fiscal Decentralization in Developing Countries: An Overview". İçinde Bird R.M. & Vaillancourt F. (Ed.), *Fiscal Decentralization in Developing Countries* (1-48). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bozdoğanoglu, B. (2013). "Konaklama Vergisi Uygulaması ve Türkiye’de Uygulanabilirliği". *Maliye Dergisi*. (164), 131-149.
- Çoban, H. (2014). "Mali Yerinden Yönetim Kavramı ve İçeriği". İçinde Sakal M., Kesik A. & Akdemir T. (Ed.), *Mali Yerinden Yönetim Teori, Kavramsal Açıklamalar ve Türkiye’ye İlişkin Değerlendirmeler* (24-38). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Çoban, H. & Balıkçioğlu, E. (2022). "Devlete Güven ve Mali Yerelleşmenin Güven Üzerindeki Etkisi". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. (61), 437-452. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.1057538>.
- Çukur, A. (2022). "Türkiye’de Mali Yerelleşme ve Kamu Kesimi Büyüklüğü: 2009-2020 Dönemi". *Maliye Dergisi*. (182), 108-129.
- Demir, A. & Yüksel, C. (2019). "Türkiye’de Mali Yerelleşme Düzeylerinin Ölçülmesi". *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 5(4), 13-28.
- Demirbaş, T. & Çetinkaya, Ö. (2010). "Belediye Gelir Türü Olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi Önerisinin Tartışılması". İçinde Altuğ F., Çetinkaya Ö. & İpek S. (Ed.), *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* (117-130). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Devas, N. (2005). "The Challenges of Decentralization". Global Forum on Fighting Corruption. Brasilia, June 2005, <https://www.gov.br/cgu/pt-br/acao-a-informacao/institucional/eventos/anos-anteriores/2005/iv-forum-global-de-combate-a-corrupcao-1/arquivos/nickdevas-2.pdf> (Erişim: 14.08.2024).
- Dincer, O.C., Ellis, C.J. & Waddell, G.R. (2010). "Corruption, Decentralization and Yardstick Competition". *Economics of Governance*. (11), 269-294. 10.1007/s10101-009-0067-x.

- Dong, B. & Torgler, B. (2013). "Causes of Corruption: Evidence from China". *China Economic Review*. (26), 152-169. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2012.09.005>.
- Enders, W. & Lee, J. (2012). "The Flexible Fourier Form and Dickey–Fuller Type Unit Root Tests". *Economics Letters*. 117(1), 196-199. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.04.081>.
- Fiorino, N., Galli, E. & Padovano, F. (2012). "Do Fiscal Decentralization and Government Fragmentation Affect Corruption in Different Ways? Evidence from a Panel Data Analysis". *International Center for Public Policy*. Working Paper 12-17. <https://doi.org/10.4337/9781782544302.00009>.
- Fiorino, N., Galli, E. & Padovano, F. (2015). "How Long Does It Take for Government Decentralization to Affect Corruption?". *Economics of Governance*. (16), 273-305. <https://doi.org/10.1007/s10101-015-0156-y>.
- Fisman, R. & Gatti, R. (1999). Decentralization and Corruption: Cross-Country and Cross-State Evidence. World Bank, Washington, <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=8ff693b9c504283c185221b9d32e3a05e4839980>, (Erişim: 05.06.2023).
- Fisman, R. & Gatti, R. (2002). "Decentralization and Corruption: Evidence Across Countries". *Journal of Public Economics*. (83), 325-345. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(00\)00158-4](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(00)00158-4).
- Gallant, A.R. (1981). "On The Bias in Flexible Functional Forms and an Essentially Unbiased Form". *Journal of Econometrics*. 15(2), 211–245. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(81\)90115-9](https://doi.org/10.1016/0304-4076(81)90115-9).
- Gould, D.J. & Amaro-Reyes, J.A. (1983). *The Effects of Corruption on Administrative Performance*. World Bank Staff Working Paper, Number 580, Washington.
- Gurgur, T. & Shah, A. (2005). "Localization and Corruption: Panacea or Pandora's Box?". *Annals of Economics and Finance*. 15(1), 109-136.
- Huntington, S.P. (1989). "Modernization and Corruption". İçinde Heidenheimer A.J. & Johnston M. (Ed.), *Political Corruption Concepts & Contexts* (253-264). New Brunswick: Routledge.
- Ivanyina, M. & Shah, A. (2011). "Decentralization and Corruption: New Cross-Country Evidence". *Environment and Planning C: Government and Policy*. 29(2), 344-362. <https://doi.org/10.1068/c1081r>.
- İpek, S. (2010). "İdarelerarası Vergi Paylaşımına Farklı Bir Yaklaşım: Yerel Vergiler ve Vergi Uyumu". İçinde Altuğ F., Çetinkaya Ö. & İpek S. (Ed.), *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* (31-62). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Jain, A.K. (2001). "Corruption: A Review". *Journal of Economic Surveys*. 15(1). 71-121. <https://doi.org/10.1111/1467-6419.00133>.
- Karlström, K. (2015). Decentralization, Corruption and the Role of Democracy. Qog Working Paper Series, 14, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/40204/gupea_2077_40204_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (Erişim: 02.06.2023).

- Kaufmann D. (2005). Myths and Realities of Governance and Corruption. MPRA Paper No. 8089, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/8089/1/MPRA_paper_8089.pdf, (Erişim: 23.05.2024).
- King, D. (1997). "Intergovernmental Fiscal Relations: Concepts and Models". İçinde Fisher R.C. (Ed.), *Intergovernmental Fiscal Relations* (19-59). Dordrecht: Springer.
- Kolstad, I. (2005). Direct Budget Support and Corruption. Anti-Corruption Resource Centre. U4Issue 1, <http://library.mstcdc.ac.tz:8080/jspui/bitstream/123456789/37/1/Budget%20Support%20and%20Corruption.pdf>, (Erişim: 23.05.2024).
- Kolstad, I., Wiig, A. & Somville, V. (2014). Devolutionary Delusions? The Effect of Decentralization on Corruption. CMI Working Paper, <https://open.cmi.no/cmi-xmlui/bitstream/handle/11250/2475143/Devolutionary%20delusions%3f%20The%20effect%20of%20decentralization%20on%20corruption?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim: 22.04.2024).
- Lambsdorff, J.G. (2007). *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McMullan, M. (1961). "A Theory of Corruption". *The Sociological Review*. 9(2), 181-201. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1961.tb01093.x>.
- Meriem, M., El Hassan, T. & Ayman, B.M. (2016). "Fiscal Decentralization and Corruption in Emerging and Developing Countries". *International Journal of Economics*. (4), 211-222. 10.11648/j.ijefm.20160404.17.
- Nazlioglu, S., Gormus, N.A. & Soytaş, U. (2016). "Oil Prices and Real Estate Investment Trusts (REITs): Gradual-shift Causality and Volatility Transmission Analysis". *Energy Economics*. (60), 168-175. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.09.009>.
- OECD (2024). Revenue and Spending Shares of State and Local Government, <https://www.oecd.org/tax/federalism/fiscal-decentralisation-database/>, (Erişim: 22.05.2024).
- Oates, W.E. (1999). "An Essay on Fiscal Federalism". *Journal of Economic Literature*. 37(3), 1120-1149.
- Oates, W.E. (2005). "Toward a Second-Generation Theory of Fiscal Federalism". *International Tax and Public Finance*. (12), 349-373. <https://doi.org/10.1007/s10797-005-1619-9>.
- Oates, W.E. (2008). "On the Evolution of Fiscal Federalism: Theory and Institutions". *National Tax Journal*. 61(2), 313-334.
- Öksüz, M. (2023). "Konaklama Vergisinin Belediyelere Tahsisi: Türkiye İçin Bir Değerlendirme". İçinde Eroğlu Sevinç D. & Yüce Akıncı G. (Ed.), *Ekonomi ve Finans Politikaları Üzerine Çalışmalar*. (223-238). Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Peixoto, S.G.D., Rocha, F.F., Niishijima, M. & Postali, F.A.S. (2012). "Decentralization and Corruption: Evidence from Primary Health-Care Programmes". *Applied Economics Letters*. (19), 1885-1888. <https://doi.org/10.1080/13504851.2012.671918>.

- Plaček, M., Ochrana, F., Půček, M.J. & Nemec, J. (2020), "Fiscal Decentralization Reforms and Local Government Efficiency: An Introduction", içinde Plaček M., Ochrana F., Půček M.J. & Nemec J. (Ed.), *Fiscal Decentralization Reforms*, (1-49). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3030-46758-6_1.
- Porcelli, F. (2009). "Fiscal Decentralisation and Efficiency of Government. A Brief Literature Review". *Polit. Sci. Econ.* 1-12.
- Prud'homme, R. (1995). "The Dangers of Decentralization". *The World Bank Research Observer*. 10(2), 201-220.
- Quah, J.S.T. (2010). "Combating Corruption". içinde Quah J.S.T. (Ed.), *Public Administration Singapore-style* (171-198). Bingle: Emerald Group Publishing Limited.
- Rahim, F.U. & Parveen, R. (2018). "Corruption and Fiscal Decentralization: A Comparative Analysis for Developed and Developing Economies". *Pakistan Social Sciences Review*. 2(1), 352-368.
- Seabright, P. (1996). "Accountability and Decentralisation in Government: An Incomplete Contracts Model". *European Economic Review*. 40(1), 61-89. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00055-0](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00055-0).
- Shah, A. (2007). "Introduction: Principles of Fiscal Federalism". içinde Shah A. & Kincaid J. (Ed.), *The Practice of Fiscal Federalism: Comparative Perspectives* (3-42). Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Siburian, M. E. (2022). "Fiscal Decentralization and Corruption: A Case of Indonesia". *Applied Economics Letters*. 31(1), 87-90. <https://doi.org/10.1080/13504851.2022.2128164>.
- Tanzi, V. (1998). "Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures". *IMF Staff Papers*. 45(4), 559-594. <https://doi.org/10.2307/3867585>.
- Tanzi, V. (2000). "On Fiscal Federalism: Issues to Worry About". Conference on Fiscal Decentralization, 1, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/tanzi.pdf>, (Erişim: 14.08.2024).
- Tiebout, C. M. (1956). "A Pure Theory of Local Expenditures". *Journal of Political Economy*. 64(5), 416-424.
- Transparency International (2024). Corruption Perceptions Index, <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>, (Erişim: 22.05.2024).
- Triesman, D. (2000). "The Causes of Corruption: A Cross-National Study". *Journal of Public Economics*. (76), 399-457. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(99\)00092-4](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(99)00092-4).
- Tumennasan, B. (2005). *Fiscal Decentralization and Corruption in the Public Sector*. Andrew Young School of Policy Studies. Atlanta: Georgia State University.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Manual on Corruption Surveys. Center of Excellence in Statical Information on Government, Crime, Victimization and Justice, Vienna, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Crime_statistics/CorruptionManual_2018_web.pdf, (Erişim: 14.08.2024).

- Weingast, B. R. (1995). “The Economic Role of Political Institutions: Market-Preserving Federalism and Economic Development”. *The Journal of Law, Economics, and Organization*. 11(1), 1-31. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jleo.a036861>.
- Wellisch, D. (2000). *Theory of Public Finance in a Federal State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- World Bank (1997). *Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank*. Poverty Reduction and Economic Management the World Bank, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/799831538245192753/pdf/Helping-Countries-Combat-Corruption-The-Role-of-the-World-Bank.pdf>, (Erişim: 09.05.2024).
- Yüksel, H. (2013). “Türkiye’de Mali Yerelleşmenin Boyutları ve Ölçümü Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yönetim ve Ekonomi*. 20(2), 191-208.